

ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ УЧНІВ У ПРОФІЛЬНІЙ СЕРЕДНІЙ ОСВІТІ

Шелестова Л.В.

доктор пед. наук, ст. наук. співробітник,
пров. наук. співробітник відділу дидактики
Інституту педагогіки НАПН України

У сучасному освітньому просторі України профільна середня освіта відіграє ключову роль у формуванні компетентностей учнів, необхідних для їхньої подальшої самореалізації та професійного становлення. Впровадження сучасних педагогічних технологій у профільному навчанні сприяє створенню умов для розкриття індивідуальних здібностей, схильностей та талантів кожного учня. У цій статті увагу зосереджено на функції педагогічних технологій - забезпечення самореалізації учнів. Також наведено приклади використання педагогічних технологій з метою забезпечення умов для самореалізації учнів з урахуванням специфіки профілю навчання.

Самореалізація є важливим компонентом особистісного розвитку, що дозволяє учням максимально розкрити власний потенціал. Вона передбачає активну участь учня в навчальному процесі, прийняття рішень і вибір напрямів діяльності, що відповідають його особистісним прагненням; створення умов для застосування індивідуальних умінь та знань у практичній діяльності, що стимулює розвиток креативності, критичного мислення та соціальних навичок. У цьому процесі педагогічні технології виступають ключовим інструментом, забезпечуючи середовище, в якому кожен учень може знайти своє покликання.

У контексті профільної середньої освіти педагогічні технології виступають інструментом, що дає змогу адаптувати навчальний процес до індивідуальних потреб та інтересів учнів, створюючи умови для їхньої самореалізації. Розглянемо детальніше основні педагогічні технології, які забезпечують такі можливості, а також варіанти їх впровадження у різних освітніх профілях старшої школи.

Проектне навчання є ефективним засобом самореалізації учнів профільної школи, оскільки воно інтегрує теоретичні знання з практичною діяльністю, стимулюючи розвиток критичного мислення та творчих здібностей. Цей підхід дозволяє учням обирати теми проєктів відповідно до власних інтересів, що підвищує мотивацію та залученість у навчальний процес.

У контексті профільного навчання проєктна діяльність дозволяє старшокласникам глибше зануритися в обрану спеціалізацію, розвиваючи професійні навички та сприяючи усвідомленому вибору майбутньої професії. Наприклад, у технологічному профілі учні можуть розробляти інноваційні технічні рішення, що відповідають сучасним потребам виробництва [7].

Проектне навчання сприяє формуванню життєвих компетентностей старшокласників, зокрема вміння працювати в команді, приймати рішення та вирішувати проблеми. Окрім того, воно трансформує роль учителя, який стає фасилітатором, що супроводжує учнів у їхній самостійній діяльності [4].

STEM-освіта (Science, Technology, Engineering, Mathematics) є потужним інструментом для самореалізації учнів профільних шкіл, оскільки інтегрує природничі науки, технології, інженерію та математику в єдиний освітній процес. Цей підхід сприяє розвитку критичного мислення, творчих здібностей та практичних навичок, необхідних для сучасного суспільства.

Впровадження STEM-освіти в профільній освіті дозволяє учням застосовувати теоретичні знання на практиці через проектну та дослідницьку діяльність. Це стимулює їхню допитливість та мотивацію до навчання, оскільки вони бачать реальні результати своєї роботи. Впровадження STEM-освіти в навчальний процес сприяє розвитку критичного мислення та навичок дослідницької діяльності, розвиває стійкий інтерес до природничо-математичних предметів, до дослідництва і проектної діяльності, що є важливими для професійного розвитку учнів.

Окрім того, STEM-освіта сприяє формуванню навичок командної роботи та комунікації, оскільки багато проектів виконуються в групах. Це готує учнів до майбутньої професійної діяльності, де вміння працювати в команді є надзвичайно важливим [5].

Інтерактивні технології, зокрема використання цифрових платформ та віртуальних лабораторій, відкривають нові можливості для самореалізації учнів у профільній середній освіті. Ці інструменти не лише модернізують освітній процес, але й сприяють глибшому зануренню учнів у спеціалізовані дисципліни, стимулюючи їхню активну участь та розвиток професійних навичок.

Цифрові платформи надають доступ до широкого спектру навчальних ресурсів, включаючи інтерактивні підручники, відео- та аудіоматеріали, що сприяє персоналізації навчання та підвищенню мотивації учнів. Вони дозволяють здійснювати адаптивне навчання, пристосоване до індивідуальних потреб та вподобань кожного учня, що підвищує ефективність освітнього процесу [2].

Цифрові платформи надають учням доступ до якісних освітніх ресурсів, дозволяючи опановувати матеріал у зручному темпі та відповідно до індивідуальних потреб. Це сприяє формуванню навичок самостійного навчання та відповідальності за власну освітню траєкторію. Інтеграція цифрових технологій в освітній процес підвищує мотивацію учнів та покращує якість засвоєння знань [8].

Віртуальні лабораторії є особливо цінними для профільних дисциплін, де практичні навички мають важливе значення. Вони дозволяють моделювати складні експерименти та дослідження, які можуть бути недоступними в реальних умовах через обмеженість ресурсів або безпекові ризики. Наприклад, віртуальні хімічні лабораторії надають можливість проводити реакції з небезпечними речовинами без ризику для здоров'я, що розширює спектр дослідницьких завдань

для учнів [3]. Використання таких платформ, як «Labster», дозволяє учням виконувати лабораторні роботи з фізики, хімії, біології та інших дисциплін, що сприяє глибшому розумінню матеріалу та розвитку практичних навичок [6].

Впровадження таких технологій у профільну освіту сприяє розвитку критичного мислення, творчих здібностей та професійних компетенцій учнів. Це створює умови для їхньої самореалізації, дозволяючи застосовувати отримані знання на практиці та готуючи до майбутньої професійної діяльності. Тобто, інтерактивні технології стають невід'ємною складовою сучасної профільної освіти, забезпечуючи її відповідність вимогам інформаційного суспільства.

Соціальні проекти відіграють ключову роль у самореалізації учнів профільних шкіл, оскільки вони поєднують навчальну діяльність із практичним застосуванням знань у реальних життєвих ситуаціях. Залучення до таких проектів сприяє розвитку соціальних компетентностей, відповідальності та громадянської активності учнів.

Участь у соціальних проектах дозволяє учням виявляти ініціативу та творчий підхід, що є важливими аспектами їхньої самореалізації. Як зазначено в дослідженнях, проектна діяльність підвищує пізнавальну активність та самостійність учнів, формуючи в них навички дослідницької роботи та критичного мислення [1].

Крім того, соціальні проекти сприяють професійному самовизначенню учнів, оскільки вони мають можливість випробувати себе в різних ролях та сферах діяльності. Це допомагає їм усвідомлено обирати майбутню професію та розвивати відповідні навички [9].

Таким чином, інтеграція соціальних проектів у навчальний процес профільних шкіл є ефективним засобом розвитку особистісних та професійних якостей учнів, сприяючи їхній самореалізації та підготовці до активної громадянської позиції в суспільстві.

Адаптація педагогічних технологій до специфіки кожного профілю є ключовою умовою для забезпечення ефективної самореалізації учнів у профільній освіті. Цей підхід дозволяє врахувати індивідуальні інтереси, здібності та професійні наміри учнів, створюючи оптимальні умови для їхнього розвитку та підготовки до майбутньої професійної діяльності.

У монографії «Технології профільного навчання» підкреслюється, що дидактична сутність педагогічних технологій в умовах профільного навчання полягає у забезпеченні суб'єкт-суб'єктної взаємодії та соціалізації здобувачів освіти, що сприяє їхньому самовизначенню та розвитку творчих здібностей [11].

Реалізація профільного навчання вимагає використання специфічних методів та форм організації навчального процесу, які відповідають обраному профілю. Наприклад, у технологічному профілі доцільно застосовувати проектні методи навчання, що дозволяють учням розробляти та впроваджувати власні технічні проекти, набуваючи практичних навичок та досвіду [12].

Крім того, важливою є підготовка педагогічних кадрів до роботи в умовах профільного навчання. Викладачі повинні володіти сучасними педагогічними технологіями та методиками, адаптованими до специфіки відповідного профілю,

що забезпечить ефективну реалізацію освітнього процесу та сприятиме самореалізації учнів [10].

Наведемо приклади використання педагогічних технологій з метою забезпечення умов для самореалізації учнів з урахуванням специфіки профілю навчання (див. таблицю).

Профіль навчання	Технології	Приклади реалізації
Природничо-математичний	STEAM-освіта Проектне навчання Цифрові лабораторії та віртуальні симуляції	STEM-проекти («Моделювання робототехнічних пристроїв», «Дослідження екологічного стану місцевих водойм» тощо) Дослідницькі проекти в галузі фізики, біології та хімії для участі в конкурсах МАН (Малої академії наук України) Участь у міжнародних хакатонах (змаганнях з програмування) Віртуальні лабораторії з природничих наук на базі платформи PhET
Гуманітарний	Технології креативного письма та медіаосвіти Проектне навчання Цифрові платформи для аналізу літературних та історичних джерел.	Реалізація соціально-культурних ініціатив Курси з креативного письма (створення художніх творів різних жанрів) Шкільні газети та медіапроекти (ведення блогу, подкасту) Історичні реконструкції та квести (відтворення важливих історичних подій)
Економічний	Методи моделювання економічних процесів Проектне навчання у сфері підприємництва Інтерактивні онлайн-курси з фінансової грамотності	Конкурс «Шкільний стартап» (розроблення власних бізнес-ідей та реалізація підприємницьких ініціатив) Стартап-школи для учнів (участь у бізнес-інкубаторах)

PEDAGOGY
MODERN TRENDS OF SOCIAL TRANSFORMATIONS OF SOCIETY IN CONDITIONS OF
SUSTAINABLE DEVELOPMENT

	Фінансові симулятори та цифрові платформи для управління фінансами	або конкурсах із розробки бізнес-планів). Розробка моделей використання особистих фінансів. Соціальні проекти (організація благодійних акцій чи ініціатив для підтримки громади)
Художньо-естетичний	Проектне навчання Цифрові платформи для інтерактивного аналізу мистецьких творів	Шкільний кінофестиваль (створення короткометражних фільмів та документальних проєктів на соціально важливі теми) Театральні студії
Соціально-педагогічний	Проектне навчання у сфері соціального підприємництва Інтерактивні платформи для вивчення психології та соціальної комунікації	Волонтерські проекти та соціальні ініціативи Благодійні проекти Екологічні ініціативи (прибирання місцевих парків, посадка дерев) Проекти з допомоги літнім людям (організація благодійних заходів, навчання комп'ютерній грамотності) Міжнародні програми обміну

Впровадження сучасних педагогічних технологій у профільній середній освіті України є ключовим фактором у створенні умов для самореалізації учнів. Проектне навчання, інтерактивні технології та соціальні ініціативи сприяють:

- розвитку творчих, дослідницьких та соціальних компетентностей, що є необхідними для успішної інтеграції молоді у сучасне суспільство;
- розвитку особистісних якостей (учні стають упевненішими у власних силах, краще розуміють свої сильні сторони та таланти);
- підвищенню рівня мотивації учнів (учні, які мають можливість обирати власний шлях розвитку, демонструють кращі академічні результати);
- розвитку соціальної відповідальності (участь у соціальних проєктах сприяє вихованню свідомих громадян із чітким почуттям відповідальності перед суспільством).

Педагогічні технології у профільній середній освіті є дієвим засобом створення умов для самореалізації та актуалізації здібностей учнів. Завдяки

сучасним проектам, цифровим платформам і соціальним ініціативам учні мають можливість повною мірою розкрити свій потенціал, підготуватися до майбутніх викликів і стати активними громадянами суспільства.

Функція педагогічних технологій зі створення умов для самореалізації та актуалізації здібностей учнів є ключовою для профільної середньої освіти. Вона сприяє всебічному розвитку учнів, формуванню компетентностей XXI століття та готує їх до успішної самореалізації в майбутньому.

Список літератури

1. Генкал С. Самореалізація учнів під час проектної діяльності на уроках біології. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2022. № 1 (115). С. 199 – 210.
2. Геревенко А.М., Ільїна Т.В., Ібрагімова Л.А. Використання цифрових платформ для підвищення якості професійної освіти. Академічні візії. 2024. Випуск 31. С. 1 – 12.
3. Євангеліст О. О. Віртуальні хімічні лабораторії як засіб підтримки навчально-дослідницької діяльності учнів з хімії при вивченні теми «Розчини». Кривий Ріг, 2019. 94 с. https://elibrary.kdpu.edu.ua/bitstream/123456789/3506/3/MQW_Evangelist.pdf?utm_source=chatgpt.com
4. Мартинець Л. А. Проектна діяльність у навчально-виховному процесі загальноосвітнього навчального закладу. Освіта та розвиток обдарованої особистості. 2015. № 3 (34), С. 10 – 13.
5. Поліхун Н. STEM орієнтоване навчання як педагогічна проблема / Н. Поліхун, І. Сліпучіна, І. Чернецький. Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи. 2017. Вип. 2. - С. 30-35.
6. Платформа «Labster» для віртуальних лабораторій та інтерактивної науки відкриває нові можливості для України | Міністерство освіти і науки України
7. Проектування змісту профільного навчання технологій у старшій школі. Монографія: А. М. Тарара, Т. С. Мачача, В. І. Туташинський, В. В. Вдовченко. К., 2019. 160 с.
8. . Проектування освітнього середовища з використанням засобів доповненої та віртуальної реальності в закладах загальної середньої освіти: колективна монографія. Литвинова С. Г., Сороко Н. В., Баценко С. В., Богочков Ю. М., Гриб'юк О. О., Дементієвська Н. П., Коркішко І. А., Слободяник О. В., Соколюк О. М., Ухань П. С. Київ, 2023. 219 с.
9. Професійна орієнтація у Новій українській школі. 2020. 36 с. https://uied.org.ua/wp-content/uploads/2020/12/konczepczyia-profori%D1%94ntaczii%CC%88-dlya-gromadskogo-obgovorennya-16_12_20.pdf?utm_source=chatgpt.com
10. Профільне навчання: досвід упровадження, інноваційні технології. Упор. Л. Ф. Пашко, О. П. Коваленко, Л. І. Симоненко. Полтава: ПОІППО, 2008. 196 с.

11. Технології профільного навчання : кол. Монографія. [авт. кол.: Г. О. Васьківська, С. В. Косянчук, В. І. Кизенко, О. В. Барановська, Л. В. Шелестова, О. П. Кравчук]. Київ, 2020. 304 с.

12. Чубар В. Оптимізація організації профільного навчання старшокласників технологій виробництва. Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти. 2015. Том 1, № 7. С. 156 - 160.

13. Шелестова Л. В. Трансформація профільної середньої освіти в Україні: концептуальні засади та нормативно-правові аспекти. Abstracts of XI International Scientific and Practical Conference «Modern trends of youth: advantages and significant disadvantages», November 11-13, 2024, Zaragoza, Spain. 202 p.

14. Шелестова Л. В. Функції педагогічних технологій у сучасній профільній школі. Abstracts of III International Scientific and Practical Conference «The most difficult problems of youth and ways to solve them», January 20-22, 2025, Krakow, Poland. 289 p. Pp. 170 - 173.